

**CONFERINȚA CALEIDOSCOPUL SUFLETULUI FEMININ, ediția a V-a (online)
Universitatea de Vest din Timișoara, 25 – 26 iunie 2020**

Abstracte

Dr. Camelia Burghel, Cercetător științific I (Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău)

Fete eligibile, fete măritate, fete de succes

Știm că în satul tradițional selecția maritală era apanajul aproape exclusiv al bărbaților; așadar, pentru a deveni eligibile, fetele trebuiau să îndeplinească câteva criterii: să aibă zestre, să fie sănătoase și apte de muncă („albă, grasă și frumoasă”), să știe „joca bine” și să aibă un costum de sărbătoare („măndrețele, hainele de biserică și de danț”) remarcabil, hand made. Odată măritate, urmau alte criterii, cele mai multe performate în fața soacrei: să știe toarce și țese, să știe „suci pătura” și „frământa pita” și să facă mâncare cât mai gustoasă din materii prime alimentare puține și ingrediente cât mai ieftine, musai din producție proprie. În satele sălăjene de pe valea Barcăului, sucitul păturii și făcutul gârtenilor era nu doar o probă eliminatorie, ci și una de finețe, de bună reputație, deci, categoric, garanția succesului.

Conf. Dr/ Mihaela Bucin (Universitatea din Szeged)

Dr. Mihály Emőke (redactor de carte, Târgu Mureș)

Jurnal de traducătoare despre personaje feminine din romanul Deposeđați, de Szilárd Borbély

Szilárd Borbély (1964–2014) este considerat unul dintre cei mai însemnați reprezentanți ai literaturii maghiare contemporane. Unicul său roman, *Deposeđați*, apărut în 2013, i-a adus un succes extraordinar atât la publicul cititor, cât și în rândul criticilor. Până în prezent, romanul a fost tradus în germană, engleză, spaniolă, catalană, franceză, italiană, olandeză, norvegiană, poloneză, cehă, croată, greacă și bulgară. Anul acesta, va apărea și traducerea în română, cu titlul *Deposeđați*. Acțiunea cărții se petrece în anii 1960-1970, într-un mic sat de la extremitatea estică a Ungariei, la confluența a trei hotare: cel unguresc, cel românesc și cel sovietic. Szilárd Borbély își construiește romanul împletind ficțiunea cu istoria, inspirându-se din propria-i copilărie și prelucrând traumele familiei sale multietnice. În mare parte, narațiunea reprezintă perspectiva unui copil asupra relațiilor sale cu mai multe personaje feminine: mama, sora, mătușa, străbunica, învățătoarea. Autoarele acestei prezentări au petrecut o perioadă îndelungată traducând în românește, on-line, romanul *Nincstelenek – Deposeđați*. Astfel, ele au privit cu atenție caleidoscopul sufletelor feminine descrise de autorul maghiar, disecându-le și recompunându-le în limba română. În urma acestei experiențe, traducătoarele au întocmit un jurnal cu câteva fișe despre personajele feminine dominante.

Drd. Iudit Călinescu (Școala Doctorală de Științe Umaniste, Universitatea de Vest din Timișoara)

Cercetătoare aparținând comunității românești din Ungaria

Când vorbim despre românii din Ungaria de astăzi, avem în vedere deopotrivă comunitatea istorică și comunitatea de diasporă. Cercetările etnologice și istorice au fost și continuă să fie foarte importante, recuperarea trecutului creând o ancoră prin care comunitatea se poate reinventa în prezent. Pilonii acesteia sunt instituțiile românești din Ungaria, iar intelectualii, motorul care le face să funcționeze. Din interiorul comunității s-au ridicat o serie de cercetătoare femei a căror voce se face auzită în primul rând prin lucrările lor. Prezentarea listează numele acestor autoare, prezentându-le în linii foarte generale.

Conf. Dr. Habil. Nina Corcinschi (Institutul de Filologie „B.P.Hasdeu” al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău)

Poetica neubirii în romanele Tatianeii Țibuleac

Romanele Tatianeii Țibuleac se axează pe relația maladiivă a copilului cu lumea adultului. Lipsa de tandrețe cu care este tratat copilul marchează la maturitate conduita socială, morală, afectivă a acestuia. Impactul romanelor se datorează forței cu care autoarea a transfigurat artistic dramele mari, aproape neverosimile, ale umanului, în care dispar distincțiile clare între luciditate și nebunie, tandrețe și ură, vulnerabilitate și forță. În care funcționează un mecanism fin de întretăiere a sublimului cu tragicul, a suferinței cu bucuria, a vieții cu moartea. Și tot acest amalgam policrom de registre ale trăirilor umane, bine orchestrat stilistic, temeinic vertebrat narativ degajă prin toți porii *verosimilitatea*.

Asist. Dr. Irina Dincă (Departamentul de Studii Românești, Universitatea de Vest din Timișoara)

Ipostaze ale feminității în proza Daniei Zeca

Acest demers urmărește modul în care se conturează o serie de portrete feminine din proza Daniei Zeca pe fundalul întâlnirilor și confruntărilor interculturale. Dincolo de diferențele de vârstă, de condiție socială, de apartenență religioasă, de gradul de libertate și de fragilitatea emoțională, figurile feminine din trilogia orientală construită de Daniela Zeca între 2009 și 2012 (*Istoria romanțată a unui safari*, *Demonii vântului* și *Omar cel orb*) sunt ipostaze ale străinei, ilustrând posibile moduri de asumare a acestei condiții incerte. Personajele feminine se descoperă prin raportarea la instanța masculină seducătoare și dominatoare, întrupată în bărbatul arab impunător, și sub magnetismului erosului care guvernează universul feminin. Destinele feminine din aceste romane sunt marcate de frustrări și drame generate de constrângerile sociale, culturale, religioase, dar și de încercarea de a traversa falii interculturale cel puțin aparent insurmontabile.

Dr. Eufrozina Greonjanc (Școala Superioară de Educatori „Mihailo Palov” Vârșeț)

Imaginea femeii în literatura română din Voivodina. Privire de ansamblu

În literatura română din Voivodina, imaginea femeii apare relativ târziu, primele începuturi discrete fiind consemnate în jurul anilor '80 ai secolului trecut. Coincidența este că tot atunci apare și literatura scrisă de femei, mai puțin înțeleasă și încurajată. În literatura autoarelor femei, acțiunea povestirilor și romanelor are în centru personaje feminine. În lucrarea de față voi aborda imaginea femeii în lucrările autoarelor Ana Niculina Ursulescu (*Cu soarele-n creștet*), Eugenia Bălțeanu (*Mona*) și Mărioara Stojanovici (*Veronica*).

Lect. Dr. Adriana Foltuț (Universitatea „Emanuel” din Oradea)

Captivă în libertate – în Viața pe fugă de Mirela Roznoveanu

Mirela Roznoveanu scrie din exil, reușind să rememoreze aspecte existențiale, puse pe seama unui personaj strămutat din România comunistă, trasând tribulațiile sufletești marcate de realism, veridic și candoare feminină. Angela Kaminsky, personajul feminin din romanul *Viața pe fugă*, experimentează povara libertății după ce, constrânsă de ideologia comunistă, recurge la o reconstrucție a existenței pe „tărâmul fâgăduinței” – America, lăsând în urmă, impropriu spus, o Românie comunistă, incompatibilă din punct de vedere ideologic, dar atât de compatibilă sufletește prin oameni și filiații. Scăldată în razele binefăcătoare ale libertății, Angela se simte prizonieră pe continentul în care s-a autoexilat, câtă vreme conștiința și structura sufletească sunt amprentate de „acasă”, de România, chiar dacă-i revin în memorie, în mod obsesiv, elemente precum: frustrare, maleficul totalitarismului, răul fundamental. Femeia se regăsește însă, intuind tiparul artistic care se cuibărește în sufletul ei, conferindu-i „o poftă nebună de viață” când realizează că siguranța existenței sale și a finalizării propriilor proiecte reprezintă cel mai real „acasă”.

Prof. Dr. Otilia Hedeșan (RHeA – Universitatea de Vest Timișoara)

Chinurile facerii. Mituri și structuri retorice

Care sunt pașii trecerii de la sămânță la pâine, care sunt etapele transformării cânepei în țesătură, cum se găsește pământul cel mai bun și, mai ales, cât de anevoios este ca aceste lucruri să se petreacă... Prezentarea listează texte specifice din cultura tradițională românească (povestea pâinii, chinurile cânepei, povestea facerii pământului) și le analizează sub aspect simbolic și retoric. În baza acestei comparații sunt identificate similaritățile acestor categorii de texte, ceea ce conduce la formularea unei chestiuni care vizează structurile de adâncime ale culturii tradiționale românești. Relațiile dintre pregătirea hranei, industriile casnice textile și prelucrarea pământului sunt evidente în baza analizei

Drd. Eunicia Ile (Universitatea „Emanuel” din Oradea)

Foamea sau despre memoria trupului feminin în romanul Roxanei Gay – Hunger

Autoarea a două romane mult mai cunoscute, *Bad Feminist* (Feminista ratată) și *Difficult Women* (Femei dificile), Roxane Gay afirmă că nu și-a dorit niciodată să scrie despre aspecte frivole precum îngrășarea, însă a realizat curând că aceasta este cartea pe care avea nevoie să o scrie. Romanul *Hunger: A Memoir of (My) Body* (Foamea: o autobiografie a trupului (meu)) este rezultatul acestui conflict interior. Romanul autobiografic tratează problema mecanismelor interioare ce asigură supraviețuirea trupului ce conține un suflet aflat în permanentă contradicție cu sine. Astfel, Roxane Gay descrie experiența unei copilării într-o familie de emigranți haitieni, apoi discută problema feminismului pe care îl îmbrățișează, nu fără oarece rezerve, pentru a ajunge să explice și cum a ajuns să se declare lesbiană cu toate că se simte atrasă, de fapt, de bărbați. Romanul *Hunger*, declară autoarea, este o confesiune și „a-mi încredința întreaga vulnerabilitate unor străini, mă sperie”.

Cercet. Postdoctorand Janeta Iuga (Universitatea de Vest din Timișoara)

Estetica vieții reflectată în costumul tradițional femeiesc din Banatul Sârbesc

Studiul de față propune analiza particularităților cultural-identitare reflectate în costumul tradițional femeiesc din Banatul Sârbesc cu scopul de a evidenția estetica sufletului feminin și, în esență, estetica vieții. Portul tradițional, prin motive, simboluri și ornamentică rezumă viziunea colectivității asupra lumii, oferind totodată informații asupra statutului social și a rolului prestabilit în cadrul grupului. Pe lângă funcția utilitară, costumul tradițional este integrat unor practici și obiceiuri, iar compozițiile decorative reprezintă un univers codificat de semne, un limbaj artistic înțeles de toți membrii comunității tradiționale. După port se poate face distincția între fată și femeia măritată, între femeia mai tânără și cea mai în vârstă, costumul tradițional putând comunica, de asemenea, comunității și date referitoare la starea materială a femeii. La rândul său, cromatică exprimă atât bucuria cât și durerea, deoarece costumul o însoțește pe săteancă în toate riturile și etapele existențiale. Așadar, indiferent de etapa existențială pe care o parcurge, sufletul feminin poate fi citit, admirat sau supus analizei prin prisma țesăturilor care îl îmbracă.

Cercet. Postdoctorand Adela Marincu (Universitatea de Vest Timișoara)

File din povestea familiei Novacoviciu. Restituirile Feliciei Novacovici Mioc

Trecutul unei familii influențează prezentul ei atât în ceea ce privește aspectele legate de continuitate, cât și pe cele referitoare la modificări sau întreruperi ale tradiției. În prezent se vorbește mai degrabă despre sfârșitul unei familii, decât despre continuitatea ei, sau despre păstrarea tradiției, astfel încât păstrătorii valorilor esențiale ale familiei sunt tot mai rari. Felicia Novacovici Mioc, strănepoata eruditului folclorist Emilian Novacoviciu din Gârbovăț, Caraș Severin, și-a dedicat viața conservării și promovării moștenirii culturale lăsate de înaintașii ei, astfel încât aceasta să poată fi transmisă generațiilor viitoare.

Masterand Gabriela Merce (Universitatea de Vest din Timișoara)

Autorul, textul și contextul

În prezentarea de față, pornind de la raportul dintre experiența personală, reală, trăită și cea imaginată în plan ficțional, voi urmări felul în care Tatiana Țibuleac își construiește discursul narativ în cele două romane ale sale, punând accentul însă pe romanul *Grădina de sticlă*. Astfel, autenticitatea scriiturii Tatianeii Țibuleac va fi reprezentată de felul în care își articulează aceasta un univers ficțional în care imaginea copilului se află în centru, iar stilul dur și cuprinzător va reflecta, de fapt, lumile polare, plurale care compun universul ficțional din romanele Tatianeii Țibuleac.

Drd. Alina Negru (RHeA – Universitatea de Vest din Timișoara)

Practici domestice și constructive cu pământ

Pământul este o resursă constructivă accesibilă tuturor locuitorilor din Banatul rural de câmpie, ceea ce face ca tehnici variate dezvoltate în jurul acestui material să coexiste și să definească modul de a construi și de a locui în această regiune. Dintre acestea, unele sunt recunoscute ca tehnici preponderent specializate, precum cea a pământului bătut și a paiantei, în timp ce altele sunt mai accesibile, cum ar fi cazul cărămizii nearse, care nu necesită manoperă calificată. Din această cauză, o casă din *văiuță* poate fi ridicată prin acțiuni colective de către

toți membrii familiei și ai vecinătății. Gradul de accesibilitate crește și mai mult în cazul tehnicilor de finisaj, precum al tencuielilor sau al zugrăvelilor. Fiecare dintre acestea este asumată de către locuitori mai degrabă ca o practică domestică decât ca una constructivă. În majoritatea mărturiilor documentate în activitatea mea de teren din perioada 2015-2020 și în cadrul campaniei *Despre pământ. Oameni și casele lor din Banat*, finisarea și decorarea pereților casei făcea parte din atribuțiile femeilor de întreținere generală a gospodăriei, alături de coacerea pâinii, *muruiala* pardoselii sau curățenia de sâmbătă.

Cercet. Postdoctorand Gabriela Panu (RHeA - Universitatea de Vest din Timișoara)

Femeia universitară, un portret subiectiv. Modele de auto-percepție la universitățile timișorene.

În spațiul românesc actual, la un sfert de secol de la căderea regimului comunist, amintirea comunismului încă nu este una omogenă, ci una formată din multiple narațiuni care variază de la atitudini nostalgice, la unele auto-victimizante. Narațiunile femeilor care făceau parte din nișa universităților arată mai degrabă atitudini nostalgice și evidențiază aspectele pozitive ale regimului care le-a oferit un statut social și profesional de elită. Ce dezvăluie/povestesc, despre ce își aduc aminte? Ce vor să scoată la iveală sau ce vor să omită? Sunt întrebări condiționate de subiectivitate, dar mai ales de intenționalitate, întrebări la care încerc să răspund bazându-mă pe cele 18 interviuri efectuate cu femei cadre didactice universitare în Timișoara comunistă. Dincolo de multiplele deficiențe ale memoriei, narațiunile universităților furnizează date valoroase pe baza cărora se poate construi un portret destul de elocvent al destinului profesional individual. Discursul asupra trecutului în general și asupra carierei în special relevă anumite automatisme ale gândirii și uneori chiar clișee de tipul celor care supraevaluează calitatea învățământului în vremea lui Ceaușescu, perioadă în care ele au profesat. Narațiunile interviuatelor aproape că se transformă în mituri despre sine, relatarea faptelor și realizărilor profesionale sunt de-a dreptul eroice, demne de legende cu personaje sacre. Auto-glorificarea biografiilor este prezentă în unanimitate în povestirile lor de carieră, universitățile fiind conștiente de valoarea și importanța personală și evidențiind aceste lucruri fără modestie.

Conf. Dr. Tatiana Potâng (Institutul de Filologie „B.P. Hasdeu”, Academia de Științe a Moldovei, Chișinău)

Tabu-urile lăuziei în credințele populare românești

În majoritatea studiilor și culegerilor dedicate riturilor de trecere se precizează că *lehuzia* este percepută drept etapă de abstenență sexuală și de reclusiune din viața socială și familială la toate popoarele. Această perioadă este guvernată de o multitudine de interdicții menite să protejeze comunitatea de influența negativă a femeii lăuze, considerată impură după ce și-a încheiat misiunea creatoare. Pentru a fi reintegrată în societate și a-și redobândi statutul inițial, femeia trebuie să treacă printr-un proces complex de purificare. Este interesant de analizat cum se modifică atitudinea comunității în raport cu femeia, odată cu schimbarea statutului acesteia. În vreme ce femeia gravidă este considerată sacră și înzestrată cu capacități fertilizatoare, femeia care a născut este considerată „spurcată” și aducătoare de „năpastă” asupra comunității.

Masterand Patricia Sale (Universitatea de Vest din Timișoara)

Tatiana Țibuleac. Grădina de sticlă. O perspectivă

Lastocika, personajul central din romanul Tatianeii Țibuleac *Grădina de sticlă* este adoptată la vârsta de șapte ani de o rusoaică sticlăreasă pe nume Tamara, în Chișinăul anilor '80. Alături de mama ei vitregă, învață să lustruiească sticle, dar și să fure, să bea, să nu dea curs invitațiilor parșive ale bărbaților din jur și câte și mai câte. Romanul e scris **într-o confesiune directă** a personajului feminin, care alternează mai multe **planuri narrative**, printre care: **perioada copilărie** – până la plecarea ei la București ca medic ginecolog – și **perioada maturității**, în care cioburile o urmăresc ca simbol al nefericirii (devenită la rândul ei mamă, Lastocika are o fetiță bolnavă de sindromul oaselor de sticlă). Evenimentele traumatice relatate în roman sunt cutremurătoare – copilărie tristă într-un orfelinat, o relație dificilă cu mama sa vitregă care credea mereu că banii aduc fericirea, întrebările care apar constant în mintea ei despre motivul pentru care a fost abandonată, chinul de a învăța limba rusă, apoi limba română, oscilările identitare, abuzurile sexuale etc.

Cartea Tatianeii Țibuleac este un *proces de vindecare*, așa cum spune și autoarea însăși într-un interviu: *rana unei familii necesită vindecare vreme de mai multe generații*. Vindecarea în sine presupune durere și suferință, luptă, iertare, acceptare, să faci pace cu tine însuși. „Am înțeles faptul că a avea o poveste puternică de familie/națiune poate fi o povară, te poate opri din drumul tău, dar poate fi o sursă de inspirație”. Traumele copilăriei afectează adesea oamenii. Adultul ajuns la maturitate, care a avut o copilărie zbuciumată se va simți veșnic neîmplinit și nefericit. Lastocicka este un copil aflat la granițe, crescută într-un mediu ostil, lipsit de orice formă de iubire. În *Grădina de sticlă*, sunt prezentate momentele de îndoială, remușcare și teamă atât de profund încât orice cititor poate empatiza cu ele. Adunatul sticlelor reprezintă în roman un simbol al materialismului pe care îl exercită mama vitregă a Lastocickăi. Scopul din spatele adopției s-a dovedit a fi unul mai dur, care în final i-a deschis ochii arătându-i că ea nu a reprezentat mai mult decât un mijloc de a aduna și mai mulți bani.

Dr. Szabó Zsolt (Universitatea de Științe din Szeged / Institutul Limbii Române)

Interferențe gastronomice în cărțile de bucate ale Irinei Szmuk

De-a lungul timpului, în Gheorgheni s-au stabilit mai multe comunități etnice printre care secui, sași, armeni și evrei. Irén (Irina) Lautmann, originară din Baia Mare, soția lui Sándor Szmuk provenea dintr-o familie numeroasă cu șase fete și doi băieți. Mutată în Gheorgheni, Irina avea grijă de gospodărie și de câțiva oameni nevoiași din oraș, era o femeie cultivată și o interesau nespuse de mult evenimentele politice externe. A fost pasionată și de gastronomie, motiv pentru care a scris cartea de bucate în limba maghiară *1006 ételrecept egészségeseknek és betegeknék (București, 1957) [1006 rețete pentru oameni bolnavi și sănătoși]*. Primul ghid gastronomic pentru gospodine scris de Irina Szmuk a fost publicat în 1957 la Editura Tehnică, iar primul tiraj a numărat 50.000 de exemplare. Succesul rețetelor scrise de Irina Szmuk a dus la reeditarea cărții în anul 1962. A scris zeci de ani în paginile revistei *Femeia*, varianta în limba maghiară (*Dolgozó Nő*), la rubrica *Sfaturi gospodărești și rețete*. A studiat mult despre tainele gastronomiei, iar la propunerea medicilor prieteni a adăugat rețetarului un vast compediu de rețete dietetice pe categorii de boli. Cea de-a patra carte *1235 ételrecept egészségeseknek és betegeknék (București, 1976) [1235 rețete pentru oameni bolnavi și sănătoși]* s-a vândut instantaneu.

Dr. Cosmina Timocea-Mocanu (Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” al Academiei Române)

Povestite de femei, scrise de bărbați. Comentarii în marginea răspunsurilor la Chestionarul VIII – Mâncări și băuturi al Muzeului Limbii Române (1937)

Între 1922 și 1937, Muzeul Limbii Române din cadrul Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj, a desfășurat, într-o rețea de localități de pe întreg teritoriul României Mari, o anchetă indirectă ale cărei rezultate se doreau „temelie pentru *Atlasul Lingvistic*” și „marele *Dicționar al Limbii Române*, publicat de Academia Română” (Sextil Pușcariu, 1922). La al optulea chestionar, intitulat *Mâncări și băuturi*, se păstrează în manuscris treizeci și patru de răspunsuri, elaborate exclusiv de corespondenți bărbați, care au lucrat însă mai ales cu informatoare femei. Comunicarea de față își propune o succintă analiză a conținutului acestor documente etnolingvistice, a vocilor implicate în construcția lor, a strategiilor stilistice și retorice de care se uzează în transpunerea experienței terenului în text.

Lect. Dr. Anca Tomoiogă (Universitatea „Emanuel” din Oradea)

Feminitatea reverberantă din romanele Tatianeii Țibuleac

Tatiana Țibuleac își construiește, în romane, personajele feminine, pornind de la modulațiile unei relații de tip filial pe care o au în existența lor și care le redesenează liniile granițelor identitare. Numai că aceste modulații, rodul unor disfuncționalități familiale de structură, reverberează mai mult, și acum traumatizant, în sufletul scindat al progeniturilor lor, redefinindu-le. Între mamă și copil, căutându-se unul pe altul, fiecare în sinea lui, curând se dezvoltă un soi de relație narcisică, reflexii în lanț ca într-un șir nesfârșit de oglinzi.

Diac. Lect. Dr. Florin Toader Tomoiogă (Facultatea de Teologie Ortodoxă „Episcop Dr. Vasile Coman”, Universitatea din Oradea)

Specificul feminin în construcția cuplului – o abordare teologică

De la mitul androginului al lui Platon la ideea Sfântului Pavel, după care cei doi formează un singur trup, nostalgia unității perfecte sau a ființei complete este o constantă umană. Cuplul se realizează atunci când două existențe umane se îmbină într-o singură unitate de viață. În ciuda complementarității dintre bărbat și femeie pe care se bazează această unitate, în viața de zi cu zi, rolurile lor par adesea interschimbabile. Se mai poate vorbi, așadar, astăzi de un specific feminin în cadrul cuplului? Care este acesta și care este contribuția sa în căutarea unității? Este aceasta o utopie sau poate fi atinsă, fie și asimptotic? Studiul prezent explorează relația dintre feminitate și aceste teme din perspectivă teologică.

Lect. dr. Petru Weber (Universitatea din Szeged)

Fapte, ideologie și mit: rolul Evei Duarte de Perón în istoria recentă a Argentinei

Dintre puținele personaje feminine ale vieții publice și politice din America Latină, în istoria contemporană se distinge figura Evei Duarte de Perón (1919-1952), ale cărei ambiții personale, talent oratoric, carismă și activism social au propulsat-o într-o postură publică fără egal în istoria Americii Latine. Împreună cu soțul său, Juan Perón, președinte ales al Argentinei între 1946-1955, au fondat o ideologie care le-a supraviețuit până în zilele noastre: peronismul. Deși au activat în cadrul unui regim legitim, treptat au apărut semnele autoritarismului și practici de cult al personalității. Moartea prematură a Evei Perón, la doar 33 de ani, în momentul de apogeu al popularității sale printre argentinieni, a stat la baza nașterii unui mit care în decursul deceniilor trecute a cunoscut diferite faze de evoluție.